

V kraja na shejsette godini, prez vreme na naj-goljamoto saraevsko blagodenstvie, blizo do staroto butmirsko letishte, vyrhu njakogashnija imot na familijata Eftanovich, beshe otkrit verojatno naj-strannijat restorant v Evropa – “Kula”, kojto byrzo stana edno ot naj-ljubimite mesta za vecherni razvlechenija za zhitelite na tozi grad. Vsyshtnost tova beshe zatvor, v kojto kato kelneri i gotvachi sluzheha zatvornici, koito se vryshtaha v kiliite si sled zavyrshvane na smjanata. Upraviteli na zali bjaha nadzirатели, predresheni sys smokingi i papijonki, a portieri, garderobieri i pazachi na parkinga – ohranata na zatvora. “Kulata” minavashe za mjasto, kydeto v grada mozhesh da se nahranish naj-dobre, a masa za vecherja trjabvashe da se rezervira dori njakolko dena predvaritelno. Specialitet na zavedenieto, goresho preporychvan ot nadziratelite, osven bosnenskata – nasledena ot turskata – kuhnja, beshe i divech, prigotvjan po naj-razlichni nachini: meso ot syrna, fazani, divi svine i zajci ot Saraevskoto pole – izlishyka ot bogatata lovna pljachka na lokalnite politici i tehnite dvorcovi kamarili. I samata uprava na zatvora s udovolstvie otivashe na lov po okolnite planini i shiroko pole, a zatvornicite s osobeno dobro povedenie sluzheha za vikachi i lovdzhijski kucheta. Da servirat v “Kulata” za osydenite beshe goljama privilegija: vmesto oskydnata zatvornicheska hrana bez vkus, te imaha po podrazbirane pravoto da dojadat onova, koeto ostane v chiniite sled posetitelite, da syberat ugarkite ot prepylenite pepelnici, koito po-kysno razvivaha, mahaha filtrite, otdeljaha tjutjuna ot ohladenata pepel i go zavivaha v hartieni salfetki ili vestnik. Sjakash na otbranite jastija osoben vkus pridavashe neshastieto na personala s bezukorno dyrzhanie pod bdjashtite, vsevizhdashti ochi na nadziratelite s vosychni lica, taka tipichni

za policejskrite sluzhiteli, koito rjadko napuskat mrachnite steni na zatvora i kazarmata. A, mozhe bi, sarajliite (zhitelite na Saraevo), bez ogled na tova kym koja narodnost i vjara prinadlezhaha (v “Kulata” izlezhavaha prisydi i ednite, i drugite), izpitvaha tajno udovolstvie ot tova, che zhivotyt, po njakakva sluchajnost, im e opredelil rolja na posetiteli, a ne na zatvornici. Tova se vizhdashe ot blagorazpolozhenieto i syrdechnoto im otnoshenie kym tezi mylchalivi neshtastnici, obryshtenieto na “ti” i chestoto ostavjane po njakoja cigara v uzh zabravena kutija ili na izhabena zapalka, ta dori i narochното zabravjane na drebnite sled plashtaneto na smetkata. Tova beshe mjasto mnogo po-rafinirano i zhestoko ot “Prokylnatija dvor”, kydeto, vmesto mitichnijat Karagjoz, upravljavashe mnogo po-diskreten, no i po-opasen Upravitel, chovek, chieto lice byrzo se zabravjashe sled sluchajna sreshta v “Kulata”, no ne i ochite mu – dva kosi procepa, v koito kato v maslo pluvaha tymni zenici na hrytka.

Koeto e naj-stranno, v “Kulata” redovno idvaha na obedi i vecheri avtoritetni saraevski intelektualci, a sred tjah – naj-chesto izvestni literatori, ne namirajki nishto neobichajno v tova, che objadvat v kafkianska zatvornicheska kolonija.

S dve dumi, ne se okazva sluchajnost tova, che imenno grad Saraevo, a ne njakoj drug, izmisli “Kulata”, nevizhdano sychetanie ot zandan i kulinaren raj, nenadminato mjasto za udovolstvie – idealna kartina na sveta, kojto e kombinacija ot vseobsht zatvor i vsemogyshtha i vsevizhdashta Uprava, kojato e na vlast, i kydeto posetitelite sa vremenni shtastlivci, dokato se dyrzhat rabolepno i lojalno kym vlastite, zashtoto, shtom prestanat, razmenjat mestata si sys zatvornicite, a vyv vsichko tova zhitelite na tozi neshtasten grad ne otkrivaha nishto stranno, taka sigurni v trajnostta na svoeto udobno, privilegiovano polozhenie.

Priznavam si, che i samijat az sygreshih. I az vednyzh bjah v “Kulata” na objad, no ako ne sym bil, njamashe da chetete tezi redove. Makar che gordostta se schita za edin ot naj-tezhkrite grehove, suetata podtikva pisateljat vypreki vsichko da vliza i v naj-porochnite i mrachni mesta, schitajki se za svidetel, na kogoto vsichko se proshtava. Tova beshe poslednija pyt, kogato stypih v rodnija si grad, a v “Kulata” me zavede edna moja stara, nikoga ne osyshtestvena ljubov, sled dylga razhodka pod senchestite koroni na platanite, koito vodjat kym izvora na reka Bosna. Njakoga krehko blede devojche s golemi ochi s bljasyk na div kesten, prez тази esen ponatezhala zrzala zhena – samo ochite j oshte pritezhavaha otljasyka na nezhnite godini – mi predlozhi da objadvame na edno mjasto, “kydeto mozheshe da se nahranish izkljuchitelno dobre” i tam da prodylzhim razgovora si za dobreite stari vremena., ta taka se ozovahme nasred staenija pykyl, kojto tleeshe bez dim i vidima zharava, a tja, vypreki iztynchenata si dusha i vlechenieto si kym beletristikata, izobshto ne zabeljazvashe tova, chudejki se zashto ne moga da jam. Mozhe bi za pryv pyt v zhivota si v “Kulata” pochuvstvah syshtinata na nepochtenostta na tozi grad, kojto beshe uspjial da prispri edna tolkova nezhna i iztynchena dusha, kakvato beshe mojata prijatelka. Syshtnostta na tova zlo se systoi imenno v neverojatnata sposobnost da prinizi i izmyrsi vsichko, do koeto se dokosne, i koeto po neshto se razlichava ot ustanovenite cennosti. Da prevyrnesh universitetski profesor v kuhnenski prisluzhnik, kojto beli kartofi, da prinudish cigular da prazni pepelnicite na svoite dovcherashni slushатели ot koncertnata zala, a sobstvenikyt na renomiran njakoga restoran da se vyrne v nachaloto i da servira na posetiteli, koito do vchera sa schitali za naj-visoka chest v kraja na vecherjata da gi popita dali sa dovolni – tova mozheshe da napravi samo Saraevo i nito edin drug grad. Vizhdah prez тази vojna generali (preskochili po

njakolko china) kak myknat sys sebe si izgladneli profesori po literatura, koito im pisheha memoarite za mizerna kvartira i malko hrana. “Ti njama kakvo da mislish – govoreshe polupijano edin na svoja Ekerman, kogato toj si otvarjashe ustata, za da kazhe neshto. – Tvojata rabota e da mylchish i da zapisvash, kakvoto kazha!” Pokraj onezi, koito ot vreme na vreme, po edna ili druga prichina, sa se razbuntuvali protiv edin takyv porjadyk i sa bili nakazani po edin ili drug nachin, sarajlii minavaha, ubezhdavajki sebe si i svoite blizki, che, verojatno, sa si go zasluzhili. Edno ot obichajnite opravdanija pred syvestta naj-chesto glaseshe:

“Zashto, adzheba, mu trjabvashe da pravi tova! Dobre si zhiveeshe...” I postojannite posetiteli na “Kulata” se samouspokojavaha, che grupata na servitjorite-zatvornici, na koito saraevskata nepochtenost beshe otnela dori pravoto na dostojno zatvornichesko stradanie, vkljuchva uzh samo drebni narushiteli na zakona s pochti operetni, komichni sydbi. No naslojavaneto na dylgogodishno unizhenie, myka i neshtastie v tova, kakto i na bezbroj drugi mesta, predizvika vseobshta eksplozija na mrakobesieto, kojato srina i prysna na parcheta тази dylgogodishna, taka uporito i umelo prikrivana lyzha. I ne sluchajno “Kulata” stana simvol. Sjakash otnjakyde ot biblejskata drevnost doletja ognen stylb, kojto srina Sodom i Gomora i izgori do syrcevina dovcherashnija svjat točno na tova sramno i greshno mjasto.

Tyj kato se namirashe na samata demarkacionna linija, “Kulata” stana svoeobrazna granica mezhdou vojuvashtite narodi. Ravnodushnite kartografi nachertaha тази linija sled sporazumenieto v Dejtn, i tja – samo kakyv absurd – mina točno prez tova zdanie, razdeljajki restoranta ot kuhnjata. Vyznikna problema kak da se servirat jastija ot svinsko, koeto strogo zabranjava Korana, ako kuhnjata e na teritorija, kojato

prinadlezhi na isljama. V Saraevo, znachi, ostana samo edna edinstvena mesarnica, v kojato mozhe da se prodava svinsko, i to prednaznachenno izkljuchitelno za hyrvatite. Estestveno, ne zatova granicata beshe premestena na syotvetno razstojanie, v mjusjulmanska teritorija.

Vprochem, prez cjaloto vreme na vojната, a i dnes, kogato e sključen njakakyv tam mir, “Kulata” prodylzhava da e zatvor. I ne samo tova, v “Kulata” prodylzhava da raboti onzi syshtijat restorant, v kojto servirat zatvornicite, koito ne sa imali kyde da otidat. Njakoi ot tjah, sled izlezhavane na prisydite si, dobrovolno ostanali, za da bydat kelneri i gotvachi, točno kato saraevskite umopobyrkani, koito, sled dylgo lutane iz razrusheniya grad, sled kato lekarite i pazachite napusnali psihiatrichnata bolnica na Jagomir, se vyrnali sami v bolnichnite si stai. V ludnicata, vse pak, ima po-malko ludost, otkolkoto na svoboda.

Zlokobnijat duh na Saraevo, izpusnat ot schupenata butilka, e po-silen i ot pobedenite, i ot pobeditelite.